

Кліх Т. Г.

*аспірант кафедри менеджменту
факультету економіки та управління
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
<https://orcid.org/0009-0008-9179-7081>*

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ

JEL Classification: M12

SECTION “ECONOMICS”: Економіка

Анотація. У статті розкрито зміст та форми соціальної активності. Досліджено категорії «соціальна активність», «волонтер», «волонтерство», «волонтерська діяльність», розкривається сутність засад волонтерської діяльності, аналізуються тенденції формування волонтерського руху в Україні, специфіка українського волонтерського руху як ефективного засобу вільного розвитку особистості у діяльності, навчанні, спілкуванні, соціокультурному процесі.

Автор вважає за необхідне ідентифікувати волонтерство як маркер соціальної взаємодії, розпізнати волонтерську мотивацію, проаналізувати особливості суб'єктної взаємодії у волонтерській діяльності та розглянути ці аспекти в сучасній соціальній практиці. Волонтерська діяльність включає дії, що здійснюються на місцевому, загальнонаціональному та міжнародному рівнях, а також на рівні міжнародного співтовариства в цілому, які здійснюються, незважаючи на кордони. На сьогоднішній день інститут волонтерства поширений у багатьох країнах світу, стаючи все більш значущим ресурсом розвитку суспільства. Добровольчість може бути також фактором розвитку країн, реалізуючи ідею ООН про те, що народи мають силу змінити світ.

Метою зазначеного наукового дослідження є аналіз наукової літератури з метою з'ясування різних методів пояснення змісту та природи поняття «волонтер», «волонтерська діяльність» в українському суспільстві.

Автор приходить до висновку, що процес становлення демократичного простору, перезавантаження сучасного українського суспільства, переоцінка цінностей, переосмислення суспільних та особистих потреб призводять до необхідності виховання соціально активних людей. Аналіз теоретичних поглядів на тлумачення поняття соціальної активності, наявні в Україні суперечності між потребою у свідомій громадянській позиції та рівнем активної соціальної позиції дає підстави розглядати соціальну активність як особистісну якість, яка через усвідомлену творчу діяльність, задовольняє власні та соціальні потреби, забезпечуючи розвиток громадянського суспільства й усвідомлення себе як особистості у ньому.

В Україні в умовах воєнного стану волонтерська діяльність здійснюється шляхом: 1) допомоги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах (за місцем проживання, установах і установах постійного проживання; реабілітаційних установах і закладах; інтернатних установах; територіальних центрах соціального обслуговування), тимчасового або постійного проживання та інших установах соціальної підтримки; 2) участі пенсіонерів, дітей та підлітків у волонтерській діяльності; 3) налагодження зв'язків з міжнародними волонтерськими організаціями.

Тому волонтерство в Україні характеризується тим, що найбільшу кількість волонтерів, становить учнівська та студентська молодь. Це дає можливість молоді самостійно вирішувати проблеми сучасного суспільства. Волонтерство в Україні стає глобальним і буде існувати до тих пір, поки людям потрібно буде хоч якось допомагати.

Ключові слова: волонтерство, громадянська активність, волонтер, волонтерська діяльність, громадські організації, волонтерський рух, соціальна активність.

Abstract. The article reveals the content and forms of social activity. The categories of "social activity", "volunteer", "volunteering", "volunteer activity", are studied, the essence of the principles of volunteering is revealed, the tendencies of formation of the volunteer movement in Ukraine, the specifics of the Ukrainian volunteer movement as an effective means of free development of the individual in activity, education, communication, and the socio-cultural process are analysed.

The author considers it necessary to identify volunteering as a marker of social interaction, to recognise volunteer motivation, to analyse the peculiarities of subjective interaction in volunteering and to consider these aspects in modern social practice. Volunteering includes actions carried out at the local, national and international levels, as well as at the level of the international community as a whole, which are carried out regardless of borders. Today, the institution of volunteering is widespread in many countries around the world, becoming an increasingly important resource for the development of society. Volunteerism can also be a factor in the development of countries, implementing the UN idea that peoples have the power to change the world.

The purpose of this research is to analyse the scientific literature in order to find out different methods of explaining the content and nature of the concept of "volunteer" and "volunteer activity in Ukrainian society.

The author comes to the conclusion that the process of formation of the democratic space, reboot of the modern Ukrainian society, reassessment of values, rethinking of social and personal needs lead to the need to educate socially active people. The analysis of theoretical views on the interpretation of the concept of social activity, the contradictions existing in Ukraine between the need for a conscious civic position and the level of active social position gives grounds to consider social activity as a personal quality that, through conscious creative activity, satisfies one's own and social needs, ensuring the development of civil society and the awareness of oneself as an individual in it. In Ukraine, volunteer activities are carried out through: 1) assisting people in difficult life circumstances (at their place of residence, institutions and facilities of permanent residence; rehabilitation institutions and facilities; boarding schools; territorial centres of social services), temporary or permanent residence and other social support institutions; 2) participation of pensioners, children and adolescents in volunteer activities; 3) establishing links with international volunteer organisations.

Therefore, volunteering in Ukraine in martial law is characterised by the fact that the largest number of volunteers are pupils and students. This enables young people to solve the problems of modern society on their own. Volunteering in Ukraine is becoming global and will exist as long as people need help in some way.

Key words: volunteering, civic engagement, volunteer, volunteer activity, NGOs, volunteer movement, social engagement.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна ситуація в Україні характеризується соціально-психологічною та економічною нестабільністю, зниженням рівня життя більшості населення, девальвацією соціальних

норм і цінностей, зростанням злочинності та насильства. Така ситуація негативно впливає на психічне здоров'я інших груп населення, а саме тих, хто потребує допомоги. Одним із напрямків соціальної допомоги є волонтерська участь у наданні комплексу соціальних послуг для потребуючих. Волонтери важливі для кожного суспільства, тому що їхня праця не приносить їм матеріальної користі, показуючи суспільству, що в житті є речі дорожчі, ніж отримання матеріальної винагороди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дослідження соціального феномена волонтерства у теоретичному та практичному аспекті у вітчизняній науці здійснюють О. Безпалько, І. Грига, Л. Дума, М. Дейчаківський, А. Зінченко, З. Зайцева, І. Зверєва, Н. Івченко, А. Капська, Л. Коваль, О. Кузьменко, О. Лисенко, В. Назарук, Ф. Ступак, І. Трубавіна, С. Толстоухова, О. Шатохіна. Серед іноземних науковців варто згадати: Taylor, S., Naqshbandi, K., & Ahmadrpour, N. Pillai, A., Wilson, C. K., Thomas, J., Barraket, J. Волонтерство є предметом наукових досліджень у багатьох галузях гуманітарного та соціального наукового знання: соціології, психології, політики, права, менеджменту, державного управління тощо.

Існування цієї мультипарадигми в аналізі феномену волонтерства, з одного боку, сприяє максимальному аналізу природи волонтерства, але, з іншого боку, іноді призводить до необґрунтованого визначення певних видів соціальної діяльності. Волонтерство, оскільки йому просто не притаманні характеристики, що в свою чергу розширює наукове визначення феномену. Неправильне розуміння природи явища волонтерської служби призведе до того, що соціальний феномен волонтерської служби з певними характеристиками, чи то в наукових дослідженнях, чи то на рівні законодавчого регулювання, розглядатиметься в певних межах. (Слід зауважити, що вони досить обмежені.) Це явище призводить до неправильної оцінки ролі цього так званого єдиного добровільного суб'єкта та неправильного визначення його правового статусу.

Тому ми вважаємо за необхідне ідентифікувати волонтерство як маркер соціальної взаємодії, розпізнати волонтерську мотивацію, проаналізувати особливості суб'єктної взаємодії у волонтерській діяльності та розглянути ці аспекти в сучасній соціальній практиці.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою зазначеного наукового дослідження є аналіз наукової літератури з метою з'ясування різних методів пояснення змісту та природи поняття «волонтер», «волонтерська діяльність» в українському суспільстві.

Результати

Соціальна активність є важливим фактором психологічного та емоційного розвитку людини. Потреба відстоювати свої моральні, культурні та ідеологічні цінності пробуджує в людині потребу змінити або зберегти стан свого соціального середовища. Суть соціальної активності полягає в прагненні змінити соціальне оточення і особисте життя на користь іншим і собі. Соціальна активність особистості розвивається під впливом усіх соціальних факторів, що впливають на особистість. Основним елементом соціальної діяльності є застосування особистістю своїх знань і вмінь для загального блага, оскільки він бачить це благо з власної точки зору, його розглядають лише в поєднанні з якоюсь реальною діяльністю людини.

Соціальна активність відноситься до категорії, яка постійно вдосконалюється і змінюється з розвитком суспільства. Розвиток суспільства також залежить від рівня соціальної активності громадян, тому, узагальнюючи наявний досвід, необхідно засвоювати нові, придатні для сучасних умов наукові методи вдосконалення процесу суспільного становлення в сучасних умовах. Перш за все, необхідно підкреслити, що соціальна активність тісно пов'язана, а іноді й невіддільна від таких понять, як діяльність, взаємодія, соціальна відповідальність, життєва позиція, соціальна адаптація, соціалізація. Тому це поняття слід аналізувати з філософського, психологічного, соціологічного та педагогічного аспектів. З філософської точки зору Грабовська С. трактує соціальну активність як

особливий стан діяльності, що характеризується активно-виразним аспектом, специфічною формою взаємодії суб'єкта з середовищем. [21, с.172].

Психологічний підхід розглядає соціальну діяльність як «входження людини в світ інших людей з певною метою» [22, с.10].

Такий підхід дає підстави вважати формою прояву соціальної активності особистості виступ на мітингу, звичайну розмову по телефону, пасивну участь у демонстраціях, створення громадських об'єднань, будь-які рухи у суспільстві, які мають наявну систему простих або складних дій.

Тому під соціальною діяльністю ми розуміємо всю систему соціальних взаємодій індивідів і окремих громадян, цілих спільнот, соціальних інститутів або суспільства в цілому.

Л. Орбан-Лембрик під соціальною активністю розуміє «глибинний, багатогранний зв'язок індивіда з суспільством, рівень реалізації як суб'єкта суспільних відносин». Рівень соціальної активності визначає ступінь реалізації індивіда в суспільстві. С. Грабовська та С. Чолій вважають, що соціальну активність розглядають як особистісну якість, яку дослідники визначають як комплексні характеристики самоорганізації та мотиваційно-ціннісних орієнтацій, соціально орієнтованої діяльності та поведінки, взаємодії з членами колективу, соціальних стосунків. Середовище, в якому ведеться суспільно значуща діяльність [23, с.310].

Як правило, соціально активною людиною вважається той, хто піклується про соціальне благополуччя, соціальні проблеми та їх вирішення. К. Герген (Gergen, K. J. (2023)) визначає п'ять основних форм соціальної діяльності:

- політична зацікавленість та діяльність;
- обізнаність в останніх міжнародних подіях;
- соціальні зв'язки;
- членство в громадських організаціях;
- діяльність в інтересах суспільства;
- волонтерська діяльність [24, с.84].

Предметом нашого наукового дослідження є одна із найпоширеніших із форм соціальної активності, а саме волонтерська діяльність.

Слово «volunteer» в перекладі з англійської означає «волонтер». Добровольцями спочатку називали тих, хто добровільно проходив військову службу в деяких європейських країнах (наприклад, у Франції, Іспанії). Волонтерство або волонтерська діяльність – це широке коло діяльності, включаючи традиційні форми взаємодопомоги та самодопомоги, офіційне надання послуг та інші форми громадянської участі, які здійснюються добровільно на благо широкому загалу без розрахунку на грошову винагороду. Волонтерська діяльність має соціальний характер. Волонтерство за своєю суттю є просоціальною діяльністю з цілями, процедурними, змістовними та технічними компонентами. Хоча волонтерська служба має насичений зміст і різні плани цільового позиціонування, можна говорити про існування загальних характеристик цього явища.

Насамперед, доброволець не повинен займатися волонтерською діяльністю з метою отримання фінансового прибутку, а будь-яке фінансове відшкодування має бути меншим від вартості виконаної роботи. Волонтерська діяльність має здійснюватись добровільно, без примусу з боку. На думку Чайки І. (*Chaika, I. (2017)*) волонтерство може бути організованим та неорганізованим, здійснюватися у групі та індивідуально, у громадських та приватних організаціях. Неорганізоване волонтерство – це спонтанна та епізодична допомога друзям чи сусідам: наприклад, догляд за дитиною, надання допомоги у ремонті чи будівництві, виконання дрібних доручень чи відгук на стихійне чи створене людьми лихо. Це переважна форма волонтерства у багатьох культурах. [1]

Організоване волонтерство, як правило, здійснюється в некомерційному, державному та приватному секторі і більш систематично та регулярно:

- призначено для певної соціальної групи чи суспільства;
- орієнтована на благодійність, коли об'єктом допомоги є учасник групи, до якої не належить сам волонтер;

- орієнтовано на участь у місцевому самоврядуванні, коли член будь-якої спільноти на добровільній основі включається в діяльність з управління ним (наприклад, у діяльність територіальних органів самоврядування). [3, с.90]

Основні функції волонтерської діяльності у своїх дослідженнях окреслюють Н. Хушнуд, Дж. Ян – хі, А. Насім (*Naqshbandi, Khushnood & Jeon, Yun-hee & Ahmadpour, Naseem. (2022)*):

- формування та розвиток громадянського суспільства,
- пропаганда соціальних цінностей, традицій;
- інтеграція суспільства через асоціацію громадян, створення соціального капіталу;
- громадянська соціалізація окремого індивіда;
- кооперація зусиль для захисту прав та інтересів індивідів;
- самоврядування та колективне вирішення проблем спільноти на основі соціальних інновацій;
- вільне самовираження та творчість людей;
- підтримка незахищених груп, їхня соціальна адаптація.[4]

Останні десятиліття стали найактивнішим етапом розвитку волонтерства у новітній історії нашої країни. За цей час волонтерська діяльність стрімко розвивалася і своєму нинішньому стану багато в чому зобов'язана соціальній активності молоді, її прагненню надати підтримку хто цього потребує, що, власне, і є основою волонтерського руху. Добровольці працюють у регіональних центрах та малих містах, у селах.

Основні напрямки волонтерських загонів визначають С. Вілсон, Дж. Томас, Дж. Бреккет (*Wilson, C. K., Thomas, J., & Barraket, J. (2019)*):

- соціальний захист;
- екологія;
- благоустрій;
- профілактика алкогольної та наркотичної залежності, пропаганда здорового способу життя;
- правозахисна діяльність;
- збереження історичної та культурної спадщини;
- сприяння діяльності у сфері фізичної культури та масового спорту;
- сприяння у сфері освіти, науки, культури, мистецтва, освіти, духовного розвитку особистості. [5, с.104]

Окрім власне практичної добровольчої діяльності, молодіжні громадські організації активно розвивають механізм підтримки цих ініціатив. Розробляються та впроваджуються моделі створення молодіжних добровольчих центрів, створюються та застосовуються спеціалізовані освітні програми, як для добровольців, так і для співробітників організацій, що працюють з ними. Проводяться семінари з обміну досвідом, презентацій досягнень молодіжних програм, круглі столи з обговорення взаємодії добровольчого сектору з державними структурами, бізнесом та засобами масової інформації.

Щороку в усьому світі проводиться кілька знакових для молодіжного волонтерського руху заходів, у рамках яких об'єднується безліч локальних акцій. Насамперед це Міжнародний день волонтера та Всесвітній день молодіжного служіння. Міжнародний день добровольців, який відзначається 5 грудня, був проголошений Організацією Об'єднаних Націй 17 грудня 1985 р.

Волонтерська діяльність включає дії, що здійснюються на місцевому, загальнонаціональному та міжнародному рівнях, а також на рівні міжнародного співтовариства в цілому, які здійснюються, незважаючи на кордони. На сьогоднішній день інститут волонтерства поширений у багатьох країнах світу, стаючи все більш значущим педагогічним ресурсом розвитку суспільства. Добровольчість може бути також фактором розвитку країн, реалізуючи ідею ООН про те, що народи мають силу змінити світ.

Загальна Декларація волонтерів підтримує права кожної жінки, чоловіка та дитини на вступ до лав добровольців незалежно від культурних та етнічних особливостей, релігії, віку, статі, фізичного,

матеріального становища. Всі люди повинні мати право вільно присвячувати час, талант, енергію іншим людям, не чекаючи винагороди. [6]

Декларація написана відповідно до Загальної Декларації Прав Людини 1948 р. [2] та Міжнародної Конвенції про Права Дитини 1989 року і виходить із принципу, що "будь-яка особа має право вільного об'єднання в мирні асоціації". У Декларації особливо наголошується, що волонтерство є добровільним вибором, що відображає особисті погляди та позиції, активну участь громадянина у житті людських спільнот. Воно має сприяти покращенню якості життя, особистому процвітання та поглибленню солідарності людей. [6] Спільна діяльність волонтерів здійснюється, як правило, в рамках різноманітних асоціацій, сприяє реалізації основних людських потреб. [7, с. 10]

Аналіз останніх соціально-політичних досліджень показує, що єдиного пояснення поняття «волонтерство» немає. Існує кілька способів визначення цього явища. Зокрема, К. Нігшпанді, К. Мах, Н. Ахмадпур (*Naqshbandi, K., Mah, K., & Ahmadpour, N. (2022)*) волонтерство трактує як добровільне виконання обов'язків, надання безоплатної соціальної допомоги, послуг і добровільної підтримки інвалідам, хворим, особам похилого віку, окремим особам і соціальним групам, які перебувають у скрутному становищі, життєвій ситуації. Людей, які надають безоплатну допомогу та вирішують життєві труднощі, називають добровільними помічниками [8, с.65].

Як зазначають дослідники К. Нігшпанді, Д. Мілне, Б. Девіс, С. Поттер, Р. Калво, С. Германн (*Naqshbandi, K., Milne, D. N., Davies, B., Potter, S., Calvo, R. A., & Hoermann, S. (2016)*): «Волонтерство – це суспільно корисна, неоплачувана діяльність, чинник формування духовно-етичних, культурних, соціально-політичних та економічних цінностей, яка може набувати будь-якої кризової або мобілізуючої допомоги для суспільно корисної праці. під час стихійних лих, від проявів альтруїзму до структурованої організації волонтерських рухів у міжнародному масштабі» [9, с 641].

За словами К. Нігшпанді, С. Тейлор, С. Піллай, Н. Ахмадпур (*Naqshbandi, K., Taylor, S., Pillai, A., & Ahmadpour, N. (2021)*) волонтерство – це неоплачувана, добровільна діяльність на благо інших. Волонтером можна назвати кожного, хто свідомо і самовіддано допомагає нужденним. Волонтери – це люди, які володіють відмінними навичками спілкування, привертають до себе увагу оточуючих, розуміють і співпереживають чужим проблемам, мають безкорисливе бажання допомагати у вирішенні чужих проблем. Крім того, волонтери також мають такі риси, як порядність, уважність, відповідальність і чесність з клієнтами [10].

К. Нігшпанді, С. Луї, С. Тейлор, С. Лім, Н. Ахмадпур, Р. Калво, (*Naqshbandi, K. Z., Liu, C., Taylor, S., Lim, R., Ahmadpour, N., & Calvo, R. (2020, April)*) вважає, що волонтерство є способом накопичення соціального капіталу, потужним інструментом соціального, культурного та економічного розвитку, допомагає підтримувати баланс і гармонію суспільних відносин в ринкових умовах, об'єднання громадянського суспільства – ефективним засобом вирішення проблеми соціальних проблем, основна передумова і основа діяльності більшості громадських організацій [11].

К. Нігшпанді, С. Тейлор, С. Піллай, Н. Ахмадпур (*Naqshbandi, K. Z., Taylor, S., Pillai, A., & Ahmadpour, N. (2020)*) стверджує, що «волонтерство – це стан душі». За певною організаційною структурою волонтери поділяються на дві умовні групи:

- волонтери, які працюють у різних соціальних службах;
- волонтери в громадських організаціях.

Перший тип людей самоототожнює себе з поняттям «волонтер», тоді як люди другого типу не називають себе волонтерами, а займаються соціальною роботою відповідно до обов'язків членів неприбуткових організацій. [12].

Братасюк О. та Шевчук О. (*Bratasyuk, O. & Shevchuk, O. (2022)*) вважають, що волонтерство – це благодійна діяльність, яка здійснюється окремими особами на некомерційних засадах для добробуту та процвітання громади та суспільства в цілому, без винагороди та просування. Волонтери, які добровільно надають соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим та соціально незахищеним верствам населення, називаються волонтерами. [13, с. 23].

На думку М. Сельвадор – Амела (*Marta Salvador-Almela (2023)*) поняття «волонтер» може означати різні речі для різних людей, наприклад, волонтерською діяльністю вважається здача крові, робота в політичній партії, відвідування релігійних церемоній. Дослідниця визначає також принципи волонтерської діяльності:

- альтруїзм (за умови, що волонтери готові здійснювати діяльність, спрямовану на вирішення складної життєвої ситуації клієнта, ставлячи на перше місце інтереси клієнта) ;
- безкорисливість (відсутність матеріальних інтересів у стосунках між волонтерами);
- прозорість (включаючи відкритість волонтерства для громадського контролю та обговорення, оскільки забезпечення цілісності інформації про те, як здійснюється волонтерство, сприятиме соціальному сприйняттю такої діяльності та перетворенню тих, хто її обслуговує, на суб'єктів соціальної роботи);
- гуманізм (виражається в повазі до прав людини, що втілює доброзичливе та толерантне ставлення волонтерів до отримувачів послуг);
- добровільність (включаючи лише участь у волонтерській роботі за бажанням, тобто отримувачі послуг мають право відмовитися від соціальних послуг, якщо їхні потреби не можуть бути задоволені);
- законність (відповідність волонтерської діяльності вимогам прийнятого законодавства – законів України «Про благодійництво та благодійні організації», «Про волонтерський рух», «Про громадські об'єднання», та ін.);
- співчуття (протягом усього змісту волонтерської роботи, засноване на готовності волонтера допомагати людям через співчуття, милосердя);
- чуйність (готовність волонтера своєчасно допомогти тим, хто цього потребує);
- самопожертва (пріоритетність зацікавленість клієнтів у волонтерстві та оптимізм волонтерів щодо подолання складних життєвих ситуацій клієнтів;
- партнерство (передбачає гуманне ставлення до клієнтів);
- співпраця (це тип стосунків, у яких діяльність не ізольована одна від одної). [14, с.230]

Вивчивши дані визначення, ми помітили таку тенденцію, що слова «волонтерство» та «благодійність» є синонімами. Добровільний - означає чинний чи діючий за власним бажанням, не з примусу. Терміну «благодійність» ми пропонуємо таке визначення: це спосіб самовираження та самореалізації громадян, які діють індивідуально, чи колективно на благо інших людей або суспільства в цілому.

Волонтери – це люди, які роблять щось зі своєї волі, за згодою, а чи не з примусу Х. Коваль (*Spitsyna, L., & Koval, H. (2022)*) у своєму словнику вже дає таке визначення, волонтер - «той, хто добровільно бере участь у будь-якій справі». [15, с.69] Таке ж визначення дає і О. Шевчук (*Oksana Shevchuk (2021)*) доброволець розглядається як: особа, яка здійснює «благодійну діяльність у формі безоплатної праці на користь благополуччя, зокрема у сфері благодійної організації». [16, с.73]

У соціології знову ж таки волонтер прирівнюється до добровольця, і така діяльність трактується як:

1. Добровільна згода стати випробуваним.
2. Безоплатне виконання роботи. [14, с.230]

Не можна обійти стороною і працю Т. Лаї та В. Вонг (*Lai, T., Wang, W. (2023)*) де визначення не суперечить вищезгаданим, проте, вперше йдеться про соціальну значущість такої діяльності. [17, с.240]. Цієї точки зору дотримуються інші автори, наприклад, Ж. Овчарова та В. Овчарова (*Boyko, G. V., & Ovcharova, V. S. (2021)*). У своїй роботі Вона під волонтерством розуміє таку діяльність, яка здійснюється людьми добровільно та має особливості принесення соціальної користі суспільству, вона називає волонтерство альтруїзмом, тобто принципом моральності, який наказує людям співчуття та милосердя до інших людей. [18, с.40].

Волонтерство - це неоплачувана, свідомо, добровільна діяльність на благо інших. Будь-хто, хто свідомо і безкорисливо працює на благо інших, може називатися волонтером. Волонтери - (від англ.

volunteer- доброволець) - це люди, які роблять щось за своєю волею, за згодою, а не з примусу. Вони можуть діяти або неформально, працювати безкоштовно як у державних, так і приватних організаціях медичної, освітньої сфери або соціального забезпечення, або є членами громадських організацій. Волонтером може бути будь-яка фізична особа, включаючи іноземних громадян та осіб без громадянства.

Волонтерські громадські організації є вільними спілками людей, об'єднаних якимось спеціальним інтересом, відображеним у програмі організації. Такі програми, як правило, спрямовані на надання спеціальної допомоги, послуг та засновані на трьох основних засадах:

захист спільних інтересів своїх членів, вступ до організації лише за особистим бажанням кожного;

неурядовий, недержавний зміст;

хоча можливе привернення уваги держави до потреб та особливостей своїх клієнтів. [19].

Волонтерська діяльність - це широке коло діяльності, що включає традиційні форми взаємодопомоги і самодопомоги, офіційне надання основних послуг та інші форми громадянської участі, які здійснюються добровільно на мову доброї широкої громадськості, причому грошова винагорода не є головним мотивом, а найчастіше і зовсім відсутня. Незважаючи на багатство змісту волонтерської діяльності та різноплановість її цільової спрямованості, можна говорити про існування загальних характеристик цього явища.

Таким чином, сутнісними рисами волонтерства є: 1. Добровільність. 2. Безоплатність. 3. Соціальне значення результатів волонтерської діяльності..

Виходячи з виділених характеристик, можемо волонтерством назвати здійснювану добровільно безоплатну суспільно – корисну діяльність. Волонтерство може проявлятися індивідуально або в групі, в громадських чи приватних організаціях, бути організованим чи неорганізованим. Організоване волонтерство, як правило, здійснюється у некомерційному та приватному секторі та більш систематично та регулярно. Неорганізоване волонтерство - це спонтанна та епізодична допомога друзям чи сусідам: наприклад, догляд за дитиною, надання допомоги у ремонті чи будівництві, виконання дрібних доручень чи відгук на стихійне чи створене людьми лихо, це переважна форма волонтерства у багатьох культурах.

На думку С. Тірней, К. Махтані, Дж. Тодд, Н. Роберт, О. Акюнемі, О. Говс, А. Турк (*Tierney, S., Mahtani, K. R., Wong, G., Todd, J., Roberts, N., Akinyemi, O., Howes, S., & Turk, A. (2022)*) волонтерство мене може здійснюватися з різним ступенем участі :

- повне залучення спеціалістів до участі в діяльності допомоги соціальною підставою групи або спільноти;

- участь у місцевому самоврядуванні, практично коли член хоч якогось власного співтовариства на добровільній основі включається в управління ним (організаціям наприклад, у діяльність підтримки територіальних проблем органів самоврядування);

- самостійну діяльність;

- отримання нових знань і навичок;

- підтримка співчуття нужденним;

- інтерес до щойно запропонованої нової роботи;

- форма співпраці з друзями;

- релігійні міркування;

- одержання нового досвіду. [20, с. 326].

Становлення волонтерської діяльності в Україні сьогодні має декілька напрямів:

1. Традиційний у багатьох країнах західного світу обмін групами молодих волонтерів, метою яких є поширення власної культури (історії, традицій, мови, досвіду певних видів професійної та соціальної діяльності людини) та засвоєння культури. За згодою вони вирішуватимуть, у якій країні працювати волонтером на аналогічній основі; щоб надати молодим людям можливість навчатися та розвивати різні канали зв'язку та служити суспільству. Принципи такого волонтерства розроблені

Міжурядовою радою співробітництва європейського молодіжного сектору та активно застосовуються Корпусом Миру США в Україні.

2. Добровільна безоплатна робота волонтерів у громадських та неприбуткових організаціях з метою допомоги будь-якій категорії людей з будь-якою діяльністю, навчанням, розвитком потенціалу. Такі заходи допомагають помічникам-волонтерам мати можливості для творчої та соціальної самореалізації, саморозвитку та самоствердження.

3. Добровільна системна або періодична допомога державним установам для реалізації соціальної політики: допомога у виховній роботі освітніх (шкільних та позашкільних) закладів, закладів соціального захисту для молоді та людей похилого віку з особливими потребами.

4. Волонтерство, як результат творчого саморозвитку, прагне навчити кожного претендента тому, що ти сам знаєш і вмієш, але це не завжди кар'єра для самих помічників-волонтерів.

5. Педагогічно-орієнтоване волонтерство як засіб розвитку характеру, соціалізації та духовного становлення. Цьому напряму навчаються в дитячо-юнацьких об'єднаннях, які займаються суспільно корисною діяльністю, а також в різних групах центрів соціальних служб для молоді.

Однією з невід'ємних особливостей волонтерського руху є те, що до волонтерської діяльності залучаються переважно молоді люди віком від 15 до 25 років, і цей рух часто розвивається стихійно в різних українських установах, організаціях та об'єднаннях. Участь волонтерів у різноманітних формах соціальної допомоги дітям, інвалідам, людям похилого віку та великим сім'ям є дуже ефективним засобом вільного саморозвитку особистості як соціокультурних процесів у діяльності та обмінах.

Висновки

Отже, процес становлення демократичного простору, перезавантаження сучасного українського суспільства, переоцінка цінностей, переосмислення суспільних та особистих потреб призводять до необхідності виховання соціально активних людей. Аналіз теоретичних поглядів на тлумачення поняття соціальної активності, наявні в Україні суперечності між потребою у свідомій громадянській позиції та рівнем активної соціальної позиції дає підстави розглядати соціальну активність як особистісну якість, яка через усвідомлену творчу діяльність, задовольняє власні та соціальні потреби, забезпечуючи розвиток громадянського суспільства й усвідомлення себе як особистості у ньому.

Предметом нашого наукового дослідження є одна із найпоширеніших із форм соціальної активності, а саме волонтерська діяльність.

Таким чином в Україні волонтерська діяльність здійснюється шляхом:

1) допомоги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах (за місцем проживання, установах і установах постійного проживання; реабілітаційних установах і закладах; інтернатних установах; територіальних центрах соціального обслуговування), тимчасового або постійного проживання та інших установах соціальної підтримки;

2) участі дітей та підлітків, жінок та чоловіків незалежно від вікової групи у волонтерській діяльності;

3) налагодження зв'язків з міжнародними волонтерськими організаціями.

Тому волонтерство в Україні характеризується тим, що найбільшу кількість волонтерів, які працюють у соціальній сфері, становить учнівська та студентська молодь. Це дає можливість молоді самостійно вирішувати проблеми сучасного суспільства. Волонтерство в Україні стає глобальним і буде існувати до тих пір, поки людям потрібно буде хоч якось допомагати.

Список використаних джерел

1. Chaika, I.. (2017). Волонтерство: сутність феномена та особливості його функціонування в сучасній Україні. *Grani*. 20. 72. 10.15421/171798.

2. Universal Declaration of Human Rights URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
3. Павлюк К. С. Волонтерський рух: зарубіжний досвід та вітчизняні практики. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 13–14. С. 87–93.
4. Naqshbandi, Khushnood & Jeon, Yun-hee & Ahmadpour, Naseem. (2022). Exploring Volunteer Motivation, Identity and Meaning-Making in Digital Science-Based Research Volunteering. *International Journal of Human-Computer Interaction*. 10.1080/10447318.2022.2109246.
5. Wilson, C. K., Thomas, J., & Barraket, J. (2019). Measuring digital inequality in Australia: The Australian digital inclusion index. *Journal of Telecommunications and the Digital Economy*, 7(2), 102–120. <https://doi.org/10.18080/jtde.v7n2>.
6. Universal declaration on volunteering [electronic resource] / National Volunteer Skills Centre, Volunteering Australia. Book. Bib ID, 3963363. Format, Book
7. Naqshbandi, K., Hoermann, S., Milne, D., Peters, D., Davies, B., Potter, S., & Calvo, R. A. (2019). Codesigning technology for a voluntary-sector organization. *Human Technology*, 15(1), 6–29. <https://doi.org/10.17011/ht/urn.201902201606>
8. Naqshbandi, K., Mah, K., & Ahmadpour, N. (2022). Making space for faith, religion, and spirituality in prosocial HCI. *Interactions*, 29(4), 62–67. <https://doi.org/10.1080/10447318.2020.1746061>
9. Naqshbandi, K., Milne, D. N., Davies, B., Potter, S., Calvo, R. A., & Hoermann, S. (2016). Helping young people going through tough times: Perspectives for a peer-to-peer chat support system. In *Proceedings of the 28th Australian Conference on Computer-Human Interaction* (pp. 640–642). ACM. <https://doi.org/10.1145/3010915.3011848>
10. Naqshbandi, K., Taylor, S., Pillai, A., & Ahmadpour, N. (2021). Labour of love: Volunteer perceptions on building relatedness in online volunteering communities. In *CHI'21 Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems*. ACM. <https://doi.org/10.1145/3411763.3451665>
11. Naqshbandi, K. Z., Liu, C., Taylor, S., Lim, R., Ahmadpour, N., & Calvo, R. (2020, April). “I am most grateful.” Using gratitude to improve the sense of relatedness and motivation for online volunteering. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 36(14), 1325. <https://doi.org/10.1080/10447318.2020.1746061>
12. Naqshbandi, K. Z., Taylor, S., Pillai, A., & Ahmadpour, N. (2020). Designing for Helpers: Identifying new design opportunities for digital volunteering. In *Synergy – DRS International Conference*
13. Bratasyuk, O. & Shevchuk, O. (2022). Protection of children’s information (digital) rights who were illegally exported from the territory of Ukraine during the war or in occupation. *Visegrad Journal on Human Rights*, 2, 21–26
14. Marta Salvador-Almela, The role of humanitarian celebrities in volunteer tourism: Exploring their representation on Instagram, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, Volume 55 2023, Pages 228–239, ISSN 1447-6770, <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.04.004>
15. Spitsyna, L. ., & Koval, H. (2022). Gender and Age Specificity of Determination of Value-motivational Attitudes of Volunteer Movement in Postmodern Society. *Postmodern Openings*, 13(1), 66–86. <https://doi.org/10.18662/po/13.1/385>
16. Oksana Shevchuk (2021) The concept of administrative and legal support of the state information security of Ukraine in the field of prevention of corruption *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 3. С. 70–75.
17. Lai, T., Wang, W. Attribution of Community Emergency Volunteer Behaviour During the COVID-19 Pandemic: A Study of Community Residents in Shanghai, China. *Voluntas* 34, 239–251 (2023). <https://doi.org/10.1007/s11266-021-00448-1>

18. Boyko, G. V., & Ovcharova, V. S. (2021). Proceedings of the XI International Scientific Conference "Social Forecasting and Designing the Future of the Country: The Policy of Overcoming Trauma in the Process of Peacemaking" (March 12, 2021, Zaporozhye) Zaporizhzhia: KSK-Alliance, 173 p. Available at: <https://dl.acm.org/doi/book/10.1145/3373722>
19. Nichol, B., Wilson, R., Rodrigues, A. *et al.* Exploring the Effects of Volunteering on the Social, Mental, and Physical Health and Well-being of Volunteers: An Umbrella Review. *Voluntas* (2023). <https://doi.org/10.1007/s11266-023-00573-z>
20. Tierney, S., Mahtani, K. R., Wong, G., Todd, J., Roberts, N., Akinyemi, O., Howes, S., & Turk, A. (2022). The role of volunteering in supporting well-being—What might this mean for social prescribing? A best-fit framework synthesis of qualitative research. *Health & Social Care in the Community*, 30(2), e325–e346.
21. Грабовська С. Соціальна активність в процесі соціалізації особистості. Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К. : [б. в.], 2010. – Т. XII, ч. 1. – С. 171–181.
22. Косовець В. І. Розвиток соціальної активності молоді в умовах соціокультурного середовища села : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.05 – Соціальна педагогіка ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 23 с.
23. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академ-видав, 2003. 568 с.
24. Gergen, K. J. (2023). The social sciences as futureforming. *Possibility Studies & Society*, 1(1–2), 81–86. <https://doi.org/10.1177/27538699231157624>